

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת אמור

השראת השכינה

"אמור אל הכהנים בני אהרן, ואמרת להם, לנפש לא יטמא בעמיו" (ויקרא כא, א).

בעבור שהם כהני ה' ומשרתי אלהינו יאמר להם שיתנהגו כבוד וגדולה בעצמם... כי למעלת הכהן בעבור שהוא ראוי להיות הגדול והנכבד בעמיו יזהירונו שלא יחלל מעלתו בטומאת המתים... וכן בכל הפרשה יזהיר כי הכל למעלתם (רמב"ן).

בפרשה זו מונה התורה כמה אזהרות לכהנים כדי שישמרו על קדושתם ולא יחללוהו. ויש לעיין באזהרות אלו, כדי לנסות להבין, מה בינם לבין מעלתם וקדושתם של הכהנים.

"לנפש לא יטמא בעמיו", מה קשורה התרחקות מהמת לקדושת הכהנים, לכאורה היה צריך להיות הפוך, שהכהנים המהווים סמל ודוגמא לעם ישראל, יראו לכולם דוגמא אישית איך מקיימים בהידור את מצות לוויית המת, וכבוד המת. מדוע יגרע חלקם של הכהנים ממצווה חשובה זו של חסד של אמת???

"כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו... לה יטמא" (ויקרא כא, ב-ג). תניא "לה יטמא" מצוה, לא רצה, מטמאין אותו על כרחו, ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח, ולא רצה ליטמא, ונמנו אחיו הכהנים, וטימאוהו בעל כרחו (זבחים ק). אם זה כל כך גרוע להטמא למת, אם יש בזה חילול כה גדול של קדושת הכהונה, מדוע מותר לכהנים להטמא לשבעת הקרובים? ואף אם הכהן אינו רוצה, הוא מצווה להטמא בעל כרחו?

"לא יקרחו קרחה בראשם, ופאת זקנם לא יגלחו, ובבשרם לא ישרטו שרטת" (ויקרא כא, ה), אלו הרי מצוות שנצטוו בהן כל ישראל, "ולא תשחית את פאת זקנך. ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא יט, כז-כח), לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד, א). איזה קשר יש בין מצוות אלו לכהנים או לקדושתם? מדוע מצווה התורה את הכהנים במיוחד על מצוות אלו?

"אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו, כי קדוש הוא לאלוהיו" (ויקרא כא, ז). "אשה זונה וחללה לא יקחו" עוד ניתן אולי להבין משום שיש פגם מוסרי במעשיה או בלידתה, אבל במה חטאה גרושה, מה פגם יש בה שהכהנים נצטוו להמנע מלשאת אותה לאשה, אולי היא אשה כלילת המעלות שנאלצה להתגרש עקב נישואין לאדם מאוד לא מתאים?

"ובת איש כהן כי תחל לזנות (כשתחלל על ידי זנות, שהיתה בה זיקת בעל, וזינתה או מן האירוסין או מן הנישואין - סנהדרין נא. - ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה - רש"י), את אביה היא מחללת באש תשרף" (ויקרא כא, ט). הרי איסור חמור זה של אשת איש, עונשו מיתה גם בבת ישראל, "ואיש אשר ינאף את אשת איש, אשר ינאף את אשת רעהו, מות יומת הנואף והנואפת" (ויקרא כ, י), אלא שבבת ישראל דינה בחנק אם זינתה מן הנישואין, ובסקילה אם זינתה מן האירוסין (דברים כב, כא. סנהדרין נב: רמב"ם הלכות איסורי ביאה א, ו). ויש להבין מדוע שונה בת כהן שזינתה שמיתתה בשריפה, מבת ישראל שמיתתה בחנק או בסקילה? וכי מה תועלת יש בזה שהיא מתה בשריפה במקום בחנק או בסקילה, איך זה מועיל או מכפר על כך שחיללה את אביה?

"וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז). "ויפח באפיו נשמת חיים" - ירמוז לנו הכתוב הזה מעלת הנפש יסודה וסודה, כי הזכיר בה שם מלא ואמר כי הוא נפח באפיו נשמת חיים להודיע כי לא באה בו מן היסודות וכו', אבל היא רוח השם הגדול מפיו דעת ותבונה, כי הנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו, וזהו שנאמר (איוב לב, ח) "ונשמת שדי תבינם", כי היא מיסוד הבינה בדרך אמת ואמונה (רמב"ן).

יצירת האדם, לידת האדם, הרי היא התגלמות השראת השכינה העליונה בעולם החומרי, ולעומת זאת מיתת האדם, פרידת הנשמה מגוף האדם, הרי זו פרידה מ"רוח השם הגדול", פרידה מ"נשמת שדי", ואין לך הסתלקות השכינה גדולה מזו, הרי לנו הסבר במהותה של טומאת מת וטומאה בכלל, טומאה הרי היא הסתלקות השכינה.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח).

כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו - לפי שהעם מסתכלין בו, ואמרינן במסכת חגיגה (דף טז). המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן (מגילה כד: ורש"י).

מהות תפקידם של הכהנים משרתי ה', היא השראת השכינה בישראל, זו מהות עבודתם כמשרתי ה' במקדש, וזו מהות ברכת הכהנים, האיסור על הכהנים להטמא למת, היא בדיוק משום כך, תפקידם הוא להשרות שכינה בישראל, ולכן הם מתרחקים מכל דבר שמסמל את הסתלקות השכינה, ואין לך הסתלקות השכינה גדולה מטומאת מת.

וראו באמת למשרתי השם יתברך להתרחק ממנו (מן המת), זולתי לקרובים שהותר להם, כי אחיהם בשרם הוא, וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום, ולא רצתה לצערם כל כך, כי יחס לבבם על הקרוב המת, שלא יוכלו להתקרב תוך האוהל אשר הוא בתוכו, ולשפוך את רוחם, ולהשביע נפשם בבכי עליו (ספר החינוך מצוה רסג). התורה הבינה את הצורך הנפשי של הכהנים להטמא לשבעת קרוביהם, ולכן החריגה אותם מן האיסור להטמא למת, ומשזה הותר לכהנים, הרי שהם חייבים להטמא למת, משום שזהו כבוד המת, והם חייבים בכבודו.

שורשן של מצוות, עשיית קרחה למת, השחתת הזקן, ושריטה על מת, הוא להרחיק כל ענין עבודה זרה, ודברים אלו היו מנהג כומרי עבודה זרה (ספר החינוך מצוות רנב, תסז, תסח. רמב"ם הלכות ע"ז יב, ז, יג. ב"י יו"ד קפא). "כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע. והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך" (דברים כג, י, טו). ובספרי (תצא קיט) ונשמרת מכל דבר רע.. אין לי אלא ערוה, מנין לרבות עבודת גלולים וכו', ת"ל ונשמרת מכל דבר רע.. מה ערוה מיוחדת מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה, אף כל מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה.. כי מלבד האזהרות שבאו באלה העבירות החמורות, יוסיף לאו במחנה שנשמר בו מכל אלו העבירות, שלא תסתלק השכינה מישראל אשר שם. שלושת האזהרות הללו הינן עברות ששורשן בעבודה זרה, דבר הגורם להסתלקות השכינה, לכן ברור מדוע הוזהרו הכהנים באזהרה מיוחדת, שהרי זה מנוגד לחלוטין לתפקידם המיוחד להשרות את השכינה בישראל.

דרש רבי עקיבא, איש ואשה זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן (סוטה יז). שכינה ביניהם - שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן, יו"ד באיש וה"י באשה. לא זכו אש אוכלתן - שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש (רש"י). הנישואין הם התגלמות השראת השכינה בבית היהודי, אשה זונה וחללה, ואשה גרושה מאישה, מסמלות מערכת יחסים שלא היתה בה השראת השכינה, אלא כזו שהסתלקה ממנה השכינה, גם אם זה לא באשמתן, הן לא מתאימות לנישואין עם כהן, שמהות תפקידו היא השראת השכינה.

"ובת איש כהן כי תחל לזנות", היא מביאה בכך לסילוק השכינה מישראל, "ושב מאחריך". היא מחללת בכך את קדושתו של אביה הכהן, שגידל אותה על ברכי האידיאולוגיה של השראת השכינה בישראל, "באש תשרף", היא נענשת במיתה בגלל חטאה, ודווקא בשריפה כדי לסמל את חילול קדושתו של אביה בסילוק השכינה. "וירא והנה הסנה בער באש, והסנה איננו אוכל" (שמות ג, ב), כשיש השראת השכינה, והסנה איננו אוכל, האש איננה מכלה את הסנה, אבל כאשר מסלקים את השכינה, האש מכלה את הנשרף.

הכהנים מזהירים במיוחד לשמור על קדושתם בכל אורחות חייהם, כדי להיות המצפן של עם ישראל המסמן את הכיוון הנכון, ואת הדרך הנכונה, כדי שתמיד תעמוד לנגד עיני העם המטרה הנעלה, שהיא השראת השכינה בישראל.